

Een wereld-record op het Olympiaplein

Atletiekvereniging AV'23 bestaat honderd jaar. De club had haar glorie tijd in de jaren dertig, toen er sprake was van een heuse Hollandse sprintschool. Drie AV'23 atleten staan dan in de top tien van de wereldranglijst op de 100 meter.

DOOR GUUS MATER

Zondag 26 augustus 1934, de sintelbaan op het Olympiaplein om vier uur op een mooie zomermiddag. Het is tegen de twintig graden, de wind staat noord-noord-oost, voor sprinters de perfecte richting. Op de 100 meter, het koningsnummer van de atletiek, laat Chris Berger de stopwatch stilstaan op 10,3 seconden. Een evenaring van het wereldrecord, dat vier jaar daarvoor is gevestigd door de Canadees Percy Williams.

De 23-jarige atleet van Athletische Vereeniging '1923' verkeert in bloedvorm. Niet lang daarna wordt hij in het Mussolini-stadion in Turijn de eerste Europese kampioen op de 100 en 200 meter. Zo snel zal hij nimmer meer lopen. Twee jaar later scherpt de legendarische Amerikaan Jesse Owens Bergeers record aan met een tiende seconde.

Chris Berger is in 1911 geboren als zoon van een marinier en woont in zijn jonge jaren in Den Helder. In Amsterdam volgt hij de driejarige HBS

en een elektrotechnische opleiding; in de jaren dertig verzorgt hij telefoonaansluitingen voor de PTT. Als voetballer bij DWS valt Berger op door zijn snelheid. Hij besluit verder te gaan in de atletiek, bij AV'23.

Dissidenten

AV'23, dit jaar honderd jaar oud, is in de beginjaren een toonaangevende vereniging in Nederland. De jonge mannen die de club op 16 oktober 1923 hebben opgericht zijn dissidenten van AAC. Ze zijn ontevreden over het niveau van de leden en vinden dat 'de afleidende en vorm-aantastende invloed' van damesatleten de ernst van de sportbeoefening in de weg staat.

Thuisbaan is de piste van het Olympiaplein, de eerste sintelbaan in Nederland – daarvoor liepen atleten op grasbanen. Er zijn wat concurrenten, AAC, Blauw-Wit en AVAC, die ook een plekje claimen, maar de gehaaide AV'23-ers slagen er snel in een houten clubhuis op het terrein te zetten, voorzien van kleedkamers, douchegelegenheden en

▲ Chris Berger wordt op de schouders gehesen na het winnen van een wedstrijd in het Olympisch Stadion. STADSARCHIEF AMSTERDAM

een bestuurskamer. Een van de opmerkelijkste atleten uit de beginperiode is Jan Zeegers jr, die in zijn lange carrière handenvol nationale records op de midden- en lange afstanden verbeterd. Nog meer valt hij op door zijn zelfbewuste optreden.

Als hem onrecht wordt aangedaan gaat Zeegers met atletiekautoriteiten op de vuist. Een van de slachtoffers is bobo avant la lettre Ad Strengholt, succesvol uitgever en mediatycoon, die met een aktetas de klappen denkt af te weren. 'Het bleek dat hij met pen en mond veel vaardiger en vooral strijdlustiger was dan met zijn vuisten,' schrijft Zeegers in zijn autobiografie *Sport greep me*.

Na zijn loopbaan wordt hij een zeer welvarend textielhandelaar, die zich vestigt op het landgoed Amstelrust.

Hitlerspelen

In juni 1930 loopt Chris Berger als 18-jarige MTS'er op het Olympiaplein de 200 meter in 21.1 seconden, 0.9 seconde sneller dan het nationaal record – een sensationele tijd die pas in 1965 zou worden verbeterd. Maar Berger is niet de enige Nederlander die verschrikkelijk hard kan lopen. Met zijn clubgenoot

Wil van Beveren en de Rijswijker Tinus Osendarp is er zelfs sprake van een heuse Hollandse sprintschool.

Vlak voor de Olympische Spelen van 1936 staan die drie in de top tien van de wereldranglijst op de 100 meter. AV'23 is met vier sporters aanwezig op

Als hem onrecht wordt aangedaan gaat Zeegers met atletiekautoriteiten op de vuist

de 'Hitlerspelen' in Berlijn. Ook chef d'équipe Ad Strengholt, technisch leider Jo Moerman en zelfs de masseur komen uit de gelederen van de club. Maar tijdens de Spelen wordt Berger overvleugeld door Osendarp. Berger speelt een bijrol; op de individuele nummers haalt hij de finales niet.

▲ AV'23-lid Elvis Afrifa verbrak in 2022 eindelijk het record op de 100 meter van Chris Berger. ATLETIEK VERENIGING 1923

Osendarp, vijf jaar jonger dan Berger en Van Beveren, veroverde brons op de 100 en 200 meter, beide keren achter Jesse Owens. Hij is na Tjeerd Boersma, Berger en Van Beveren de laatste man in de estafette van 4 x 100 meter, maar enige tientallen meters voor de streep laat hij het stokje vallen. De ploeg wordt gediskwalificeerd.

Wil van Beveren zorgt in Berlijn uiteindelijk voor de beste olympische prestatie van AV'23. In de finale van de 200 meter eindigt hij als zesde. Geen enkele atleet van AV'23 zou daarna nog dichtbij een olympische medaille komen. Gefrustreerd stapte Berger over naar AAC. Osendarp wordt gevierd als een held. In de Tweede Wereldoorlog wordt hij echter lid van de NSB en gaat bij de Duitse SS. Bij wedstrijden wordt hij uitgeroepen. Na de bevrijding krijgt hij twaalf jaar gevangenis.

Eiltair

De jaren dertig zijn gloriejaren voor AV'23. Voor de viering van het tienjarig bestaan wordt heel Krasnapolsky afgehuurd. Strengholt betaalt de rekening. 'Anders hadden we vijftien jaar moeten dokken,' meldt de voorzitter later. Veel meer dan honderd, tweehonderd leden heeft de club in die jaren niet – AV'23 geldt een beetje als elitair. In de oorlog is er sprake van een ledenaanwas: sport biedt afleiding van de zorgen over de

bezetting. Vanaf september 1941 mogen Joodse Nederlanders niet meer op sportvelden komen en ook geen lid meer zijn van een vereniging. Tijdens razzia's rond het Olympiaplein komt de Jodenvervolgging dichtbij. 'Het was mooi weer die dag en op het sportveld werd mitsdien de gebruikelijke sport bedreven. De wachtende Joden konden daar met oog en oor getuige van zijn', schrijft Abel Herzberg in zijn *Kroniek der Jodenvervolgging*. Chris Berger stopt in 1943 met atletiek. Hij wordt na de bevrijding hoofdopzichter van het Olympisch Stadion. Zijn gezin vestigt zich in het portiershuisje en dochter Elles wordt op 16-jarige leeftijd speaker in het stadion. Vanwege haar heldere stem en haar keurige dictie komt ze via Bob Spaak terecht bij de VARA, waar ze omroepster en een bekende televisiepersoonlijkheid zal worden.

Haar vader overlijdt in 1965, 54 jaar oud. Bij zijn dood laten oud-atleten weten dat Berger in de omgang niet de makkelijkste was. 'Eén en al concentratie, die hem voor zijn omgeving ongenietbaar maakte,' herinnerde Wil van Beveren zich. 'Hij was dan voor niemand te spreken en zo dicht als een pot, ook voor zijn medesprinters (...) Was hard als een spijker en eiste dat ook van anderen.'

Watergraafsmeer

Het lidmaatschap van AV'23 is dan opengesteld

▼ De Nederlandse kampioenschappen op het Olympiaplein in augustus 1935. Tinus Osendarp wint net voor Chris Berger, beiden hebben een tijd van 10.7 seconden.

STICHTING ATLETIEKERFGOED

voor vrouwen en meisjes. Als sportvereniging Amstel haar atletiekafdeling opheft melden de vrouwelijke leden zich collectief aan bij AV'23, inclusief trainster Nettie Witziers-Timmer, estafetteloopster uit het gouden kwartet van Fanny Blankers-Koen. De leidende positie van AV'23 in Amsterdam is dan overgenomen door AAC.

De laatste AV'23-er op de Olympische Spelen is Bram Wassenaar die zich in 1972 plaatst voor de 1500 meter. Na de terroristische aanslag tijdens de Spelen, waarbij elf Israëlische sporters en coaches om het leven komen, besluit hij zonder te hebben gelopen naar huis terug te keren.

De neergang van de club heeft ook te maken met een gedwongen verhuizing van het Olympiaplein naar de Watergraafsmeer in de jaren vijftig. Eerst naar de Kruislaan, op de plek waar later de Jaap Edenbaan wordt aangelegd, daarna naar een provisorisch 300-meterbaantje waar de club decennialang domicilie houdt. Pas sinds de eeuwwisseling heeft AV'23 aan de Radioweg op sportpark Voorland de beschikking over een goed geoutilleerde 400-meterkunststofbaan, die is vernoemd naar Chris Berger.

Op deze nieuwe locatie heeft AV'23 de wind mee. De club trekt veel pupillen uit de jonge wijk IJburg, uit Weesp en de buurgemeente Diemen en heeft nu 720 leden. Na de voor Nederland succesvolle Spelen van 2021 moet er zelfs een ledenstop worden ingevoerd.

Uit de stroom jonge leden heeft zich weer een sprinter losgemaakt. Net als Chris Berger is Elvis Afrifa begonnen als voetballer. Zijn ouders komen uit Ghana, hij is de middelste van vijf broers, student informatiekunde. Op 11 september 2022 loopt hij de 100 meter sprint in 10.22 seconden. Bergers record is na 88 jaar eindelijk uit de boeken. ●

Zes weken zondag

De zondag was de vervelendste dag van de week. Alles wat de andere dagen van de week zo leuk maakte, mocht niet op zondag. Je oude trui die zo lekker zat, mocht je niet aan, en je korte broek met zijn leren riem bleef ook in de kast, want je moest je zondagse kleren dragen, met schoenen waarop je niet mocht voetballen en uit de buurt van de gracht met zijn heerlijke modder blijven moest. Op een stoel moest je zitten tot we bij iemand op bezoek gingen waar we anders nooit kwamen, en waar het heel vervelend was qua met twee woorden spreken en niet wiebelen op je stoel. Je wist al dat er 's avonds iets gegeten ging worden dat je door de week nooit at en dat je niet lustte en intussen ging de dag maar niet voorbij. Het was een vreselijke dag, de zondag, en als de school uitging voor de Grote Vakantie voelde het of er zes weken van louter zondagen op je te wachten lagen.

Als de school uitging, was je nog met zijn allen, gaf jij Freddy een zet en liet Koentje jou struikelen, bracht Hendrik-Jan een stevige "Thalie! Thalie!" ten gehoren, en zei Hans dat hij je iets geheims moest laten zien, in de fietsenkelder. Maar de volgende dag was het stil in de straat. Je kwam buiten en er was niemand. De bakkerskar stond op de plaats waar hij altijd stond om deze tijd, mevrouw Prins van een hoog bij de burens liet haar hondjes uit, maar Frans de Bruin van de overkant was nergens te bekennen en Nollie Visser van het pleintje bij de gracht liet zich ook niet zien. In de verte hoorde je het ijzer van de wielen van de melkkar over de stenen gaan, rammelden er flessen in een rek, maar verder was het doodstil. "Iedereen is op vakantie," zei ik tegen mijn moeder. "O ja?" zei ze, "waar zijn ze dan naartoe?"

Dat wist ik niet precies, maar ze hadden tantes en ooms die in Friesland woonden of in Twente, en daar gingen ze dan heen om slootje te springen en in een bomen te klimmen en in meertjes te zwemmen. Avonturen te beleven, terwijl ik helemaal alleen was achtergebleven in die dooie straat, maar nooit iets gebeurde. "Waarom ga je geen boek lezen?" zei mijn moeder, maar ik was verdrietig en had alle boeken gelezen. Kon ik er maar vandoor, dacht ik, wegvliegen als een vogel of als een schip wegvaren naar verre, vreemde kusten. Maar het was zondag en het zou zondag blijven, zes lange weken lang. ●